

Wagner Nándor – a bölcselet szobrása

A Wagner Nándor emlékkiállítás megnyitására, Múcsarnok, 2022. október 7.

Wagner Nándor életműve egyszerre illeszkedik a 20. századi magyar szobrászat történetébe, kapcsolódik a modern nyugati szobrászat áramlataihoz, valamint a keleti, elsősorban a japán művészeti hagyományhoz. A születésének 100. évfordulójára most megnyíló emlékkiállításon egy rendkívül széles látókörű személyiség és sokoldalú művész alkotói világába nyerhetünk betekintést, abban a városban, ahol szakmai pályáján elindult.

Wagner szobrászati eszköztára a kezdetektől nagyon gazdag, mind anyaghasználatában, mind formakincsében. Magas fokú szakmai minőség párosul egy szemlélődő, a dolgok mélyére tekintő gondolkodásmóddal. Alkotásaiban minden tömeg, minden formakapcsolat, minden részlet kidolgozása kiemelkedő szobrászi látásmódot és mesterségbeli tudást tükröz.

Művei nagy része agyagból mintázott, majd kiégetett, vagy bronzba, illetve acélba öntött figurális szobor. Az agyagból való mintázás lehetővé teszi mind a nagyobb, homogén felületek és tömegek, mind a finomabb, részletgazdagabb elemek megformálását. Wagner Nándor alkotásaiban megfigyelhetjük ennek a lehetőségnek a széles skálán való kimunkálását. A testet körülölelő drapériák főként vertikálisan tagolt, ritmizált, ugyanakkor zárt tömeget alkotó, hangsúlyos formái, valamint a részletgazdagabb, finom, személyes gesztusokkal gazdagított kezek és portrék kidolgozása érzékeny egyensúlyban áll egymással.

Ennek a gondosan felépített belső egységnek és viszonyrendszernek a továbbgondolása, kiterjesztése valósul meg a szobrok elhelyezésének módjában is. Wagner nem csak magát a szobrot és annak számos esetben a vízzel mint kompozíciós elemmel való kombinációját, hanem a talapzatát és környezetét is megtervezte. Ez a megközelítés az ún. relációs esztétika keleti szemléletmódjával rokonítható, ahol nem pusztán egy tárgy kiemelése fontos, a dolgoknak és azok környezetének egymással alkotott relációja külön hangsúlyt kap.

A fent említett alkotói látásmód és formaképzés egész életművében nyomon követhető, így a kiállításon bemutatott munkáiban is, melyek közül pályájának magyarországi időszakából kiemelhető a *Vizhordó leány*, a *József Attila* szobor, vagy egyik legdrámaibb alkotása, a *Corpus Hungaricum*. E két utóbbi, miként egyes más alkotásai is, csak a rendszerváltozás után kerülhettek felállításra Magyarországon, illetve Erdélyben.

Életútjának próbatételei, az ötvenes évek magyarországi körülményei nem tették lehetővé, hogy szobrászati munkássága itthon teljessé váljon. 1956-ban, a forradalmat követően Wagner Nándor elhagyta hazáját és Svédországba, Lundba költözött, ahol eleinte saját technikával kidolgozott papírfreskókat készített, majd a helyi környezeti és fényviszonyokhoz megfelelő anyagot keresve, Barta Istvánnal együttműködve kísérletezte ki azt az ötvözetet, amelyből rozsdamentes acélból öntött szobrait készítette.

Alkotói látásmódja svédországi munkáiban a hagyományosabb figuratív ábrázolástól az absztrakció felé mozdult el, ahol a formák visszafogottsága, letisztultsága a rozsdamentes acél felületeken megjelenő fény-árnyék játékkal egészült ki. Itteni pályafutásának első és talán legfontosabb alkotása a lundi Északi temetőben felállított *Angyal* című szobor, a második világháború lengyel áldozatainak és menekültjeinek emlékműve. A következő években még számos jelentős köztéri alkotása született, melyeket fényképeken és videófelveteleken mutat be a kiállítás.

1969-ben személyes és szakmai életútja meghatározó fordulóra érkezett. Japánban kezdett közös életet második feleségével Akiyama Chiyóval, akivel mint tanítvánnyal ismerkedett meg Svédországban. Külföldiként Japánban letelepedni és szakmailag érvényesülni nem volt könnyű, de Wagner kitartása, következetessége meghozta az eredményt. Első japáni éveiben – életében immár harmadjára – megteremtette a munkájához szükséges feltételeket. Építészeti előképzettségét hasznosítva, Masikóban megépítette saját tervezésű otthonát, műtermét, melyet oktatói tevékenységéhez további épületekkel és egy teaházzal egészített ki. Ez utóbbi reprodukált mását szintén láthatjuk itt a kiállításon.

Hamarosan Japánban is lehetőséget kapott nagyobb méretű köztéri munkák megalkotására. Ilyenek az *Anya gyermekével* (1972), az *Utazók védőszentje* (1974), vagy a *Szivárvány szökőkút* (1974). Majd önazonosságát megőrizve visszavonult a köztéri pályázatok világából és második műtermében teljesítette ki alkotói és pedagógiai pályáját.

Japánban a svédországi munkákat jellemző elvont formanyelv az *Utazók védőszentje* és a hozzá kapcsolódó *Szivárvány szökőkút* szobrokban még hangsúlyos szerepet kap, azonban fokozatosan újra a naturálisabb kifejezésformák felé fordult. Ugyanakkor indokolt észrevenni, hogy ez nem egy szokványos naturalista-realista ábrázolásmódot jelentett, hanem az előző két évtized eredményeire építő egyszeri, személyes és filozófiai mélységű szobrászat kibontakozását.

Mindezt Kelet és Nyugat találkozásában, ami sajátos többletet adott munkáinak.

Wehner Tibor művészettörténész Wagner Nándorról írt monográfiájában Supka Magdolnát idézi, aki így fogalmaz: „...nálunk, aki nagyon jó művész, abban mindig van valami keleti jelleg...” Ez rámutat arra, hogy itt a Kelet és Nyugat közti kulturális erőterben teljesülő egységtörekvés egyfajta érvényességi kritériumként is szolgál. A mostani kiállítás meggyőzően mutatja, hogy Wagner Nándor munkásságában, hol csak jelzésszerű utalásokkal, hol konkrét formai jegyekkel is, ez az irányulás egyértelműen nyomon követhető.

Wagner esetében nemcsak művészetéről, hanem azzal összefüggésben filozófiai látásmódjáról is elmondható, hogy számára Kelet és Nyugat átfogó polaritása gondolatilag is kitüntetett jelentőségű volt. Szobrászatának szerves összetevője a civilizációk, kultúrák közötti párbeszéd, melynek során az egységkövetelmény többszörösen is jelentkezik: a kultúrákon belüli rész és egész, valamint a kultúrák közötti különös és egyetemes viszonylatában.

A szintézis-kritérium reprezentatív szobrászati érvényesítését szemlélhetjük a *Filozófiai kert* szoboregyüttesében, mely egyszerre súlyponti eleme az életműnek és a jelen kiállításnak. A konfigurációban a különböző kulturális, vallási hagyományok megkülönböztetett, ugyanakkor egységbe foglalt módon jelennek meg. Wagner megfogalmazásában az egyik legfigyelemreméltóbb, hogy érzékenyen és pontosan emeli ki az egyedi sajátosságokat, és ugyanakkor transzcendens egységbe állítja azokat. Saját szavaival: „...az őt alkotja az anyagtalan, láthatatlan egyet. Az egynek annyi neve van, ahány kultúra létezik. Ez az egy a kultúrák közös forrása.”

Wagner Nándor művein átsugárzik, hogy a művészet egyszerre megismerés és gyakorlat, fogalom és intuíció, melyek egyike sem választható el az alkotó személyétől. A megismerés, a tapasztalat, az intuíció... mind egy adott személyé. Így láthatóvá válhat, hogy az alkotóelemek közötti feszültség nem egymásnak ellentett voltukban, nem is egy személytelen egészben, mint pusztán formális „harmadikban”, hanem egy *személyben* oldódhat fel.

Abban a meggyőződésben nyitom meg 100 éves jubileumi kiállítását, hogy Wagner Nándor mindezt mélységében értette, érezte, és szobrászatában az őt követő nemzedékek számára is mércét adó módon fejezte ki.

Gergely Réka